

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

www.tukiliitto.fi

Tukiliiton oikeuksienvalvonta

- Juristit Tanja Salisma ja Saara Kokko
- Vammaispalvelujen asiantuntija Anne Saarinen
- Valtakunnallinen vaikuttamistyö
- Lakineuvonta:
puh. 040 177 3 771 ma klo 10-14, ti, ke ja to klo 12-15
lakineuvonta@tukiliitto.fi

Esityksen rakenne

- Uuden vammaispalvelulain ajankohtainen tilanne
- Soveltamisalan tarkentamista koskeva luonnos hallituksen esitykseksi
- Esitysluonnoksesta annetut lausunnot
- Uudistuksen aikataulu
- Uuden vammaispalvelulain keskeinen sisältö

Vammaispalvelulainsäädännön uudistamisen tausta ja nykytila

- Vammaispalvelulainsäädännön uudistus ollut suunnitteilla useiden hallituskausien aikana:
 - Tarkoituksena ollut mm. vanhaan vammaispalvelulakiin sekä kehitysvammalakiin sisältyneen sääntelyn kokoaminen yhteen, kaikkia vammaisia henkilöitä koskevaan lakiin, sekä YK:n vammaissopimuksen Suomelle asettamien velvoitteiden aiempaa parempi huomioiminen.
- Esitys uudeksi vammaispalvelulaiksi hyväksyttiin muutettuna 1.3.2023.
- Samalla tehtiin pieniä muutoksia sosiaalihuoltolakiin sekä kehitysvammalakiin, jonne jäävät väliaikaisesti voimaan tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon sekä itsemääräämisoikeuden vahvistamiseen ja rajoitustoimenpiteiden käyttöön liittyvät säännökset.
- Lisäksi päivitettiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain vammaispalveluiden maksuja koskevat säännökset.
- Uuden vammaispalvelulain oli alun perin tarkoitus tulla voimaan 1.10.2023, mutta Petteri Orpon hallitus päätti siirtää lain voimaantuloa lain soveltamisalasäännöksen tarkistamiseksi uudessa valmistelussa.

Uuden VPL:n soveltamisalan tarkentaminen

- Hyväksytyn lain soveltamisalasäännöksen pelättiin laajentavan vammaispalvelujen kohderyhmää palvelujärjestelmän kantokyvyn kannalta liikaa.
- Hallituksen esitysluonnos uudeksi soveltamisalasäännökseksi oli äskettäin lausunnoilla (lausuntokierros päättyi 31.5.2024).
- Ehdotetulla soveltamisalasäännöksen muuttamisella pyritään rajaamaan niiden henkilöiden joukkoa, jotka pääsevät uuden vammaispalvelulain tarkoittamien palveluiden piiriin. Säästöä tästä syntyisi esityksessä arvioidun mukaisesti lähivuosina n. 60-70 miljoonaa euroa vuodessa verrattuna hallitusohjelmassa sanottuun.
- Jo hyväksytyn uuden lain palvelupykäliin ei esitetty enää muutoksia (lukuun ottamatta muutamaa pientä teknisluonteista tarkennusta), eli niiden osalta laki on tulossa voimaan 1.1.2025 sellaisena kuin se maaliskuussa 2023 säädettiin: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230675>

Esitysluonnoksen mukainen soveltamisalasäännös

2 § Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Tässä laissa säädetään erityispalveluiden järjestämisestä niille **vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä**. Tämän lain perusteella järjestetään palveluita **vain, jos ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä**. Asiakkaan edusta säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 4 ja 5 §:ssä.

Vammaisen henkilön palvelut **järjestetään ensisijaisesti** sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain (1326/2010), ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012), varhaiskasvatuslain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun lain perusteella.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, **tämän lain perusteella järjestetään palveluita vammaiselle henkilölle vain, jos hänelle ei ole järjestettävissä palveluita ensisijaisen lainsäädännön mukaan ja hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve**.

Ensisijaisen lainsäädännön mukaan järjestettävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista voidaan periä maksu siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) säädetään.

Sen lisäksi mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:ssä on säädetty maksun perimättä jättämisestä tai määrätyn maksun alentamisesta, ensisijaisen lainsäädännön mukaan järjestetyistä palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä, perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu estää tai vaikeuttaa oleellisesti vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen.

Palveluiden järjestämisvastuusta säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021), sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021), jäljempänä järjestämislaki, ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa (615/2021).

Tukiliiton lausunto soveltamisalan tarkentamista koskevasta esitysluonnoksesta

- Tukiliitto jätti lausuntonsa soveltamisalasääntelyä koskevasta esitysluonnoksesta 21.5.2024: https://www.tukiliitto.fi/wp-content/uploads/2024/05/Tukiliiton-lausunto-21.5.2024_Uuden-vammaispalvelulain-soveltamisalan-tarkentaminen.pdf.
- Kehitysvamma- ja autismijärjestöt julkaisivat esityksestä 24.5. myös yhteisen kannanoton: <https://www.tukiliitto.fi/ajankohtaista/tukiliitto-antoi-lausunnon-uuden-vammaispalvelulain-soveltamisalasta-valmistelussa-palattava-ykn-vammaissopimukseen-perustuviin-ratkaisuihin/>.

Tukiliiton lausunto

- Esitysluonnos ei ole linjassa YK:n vammaisyleissopimuksen kanssa: soveltamisalasäännöksestä on poistettu vammaisuuden sosiaalinen malli ja lain soveltamista ohjaavat viittaukset YK:n vammaissopimuksen periaatteisiin.
- Esitetty sääntely tarkoittaisi radikaalia muutosta asiakkaan edun arviointiin, kun palvelun maksullisuudella / maksuttomuudella ei saisi enää olla merkitystä lainvalinnassa.
- Myöskään palvelun tosiasialliselle saatavuudelle ei annettaisi jatkossa lainvalinnassa merkitystä.
- Yleislainsäädännön ensisijaisuus korostuu esitysluonnoksen mukaisessa soveltamisalasäännöksessä tavalla, joka lakiin päätyessään vakavasti vaarantaisi vammaisten oikeuden välttämättömiin erityispalveluihin, ja uhkaisi vesittää yhden lakiuudistuksen keskeisen tavoitteen, eli nykyisen palvelujärjestelmän väliinputoajien pääsyn vammaispalveluihin.
- Vammaisten henkilöiden oikeudet toteutuisivat huomattavasti paremmin siten, että uutta lakia sovellettaisiin 1.1.2025 lukien sellaisena kuin se alun perin hyväksyttiin niin, että soveltamista ohjataan sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimesta, lain toteutumista ja sen vaikutuksia seurataan tiiviisti yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa ja tarvittaessa ryhdytään korjaaviin toimiin.

Poimintoja esitysluonnoksesta annetuista lausunnoista (1/4)

- Merkittävä valtaosa lausunnon antaneista **Vammaisfoorumi ry:n jäsenjärjestöistä** katsoi, että esitysluonnoksen mukaisella sääntelyllä ei päästä sanottuihin tavoitteisiin (Kyllä osin = 6, EOS = 2, Ei = 18).
 - Esitysluonnoksen tavoitteiden kannatettavuudessa itsessään enemmän hajontaa (Kyllä tai kyllä osin = 14, EOS = 1, Ei = 11).
- Merkittävä valtaosa VF:n jäsenjärjestöistä ei myöskään kannattanut yleislainsäädännön ensisijaisuutta koskevia muutosehdotuksia (Kyllä osin = 5, EOS = 1, Ei = 20).
- Jakauma on samansuuntainen myös muiden sääntelyratkaisujen kannatuksessa.
- Laajasti huolta herättivät muun muassa liiallinen ohjautuminen yleislainsäädännön mukaisten palvelujen piiriin, tosiasialliseksi tavoitteeksi nähtiin vammaispalvelujen saajien määrän karsiminen, ja myös palveluiden maksuttomuuden huomioimisesta luopuminen asiakkaan edun arvioinnissa herätti huolta.

Poimintoja esitysluonnoksesta annetuista lausunnoista (2/4)

- Esitysluonnoksen mukainen sääntely tavoitteineen saa laajasti kannatusta hyvinvointialueilta.
- Yhtenäinen soveltaminen nähdään kuitenkin hankalana, ja kaivataan vahvaa toimeenpanon ohjausta.

Poimintoja esitysluonnoksesta annetuista lausunnoista (3/4)

- EOAK, YVV ja IOK s pitivät esitysluonnoksen tavoitteita osin kannatettavina, joskin YVV totesi, että lausutut tavoitteet ovat suurelta osin ristiriidassa esityksen sisällön kanssa.
 - YVV ja IOK katsoivat, että esitysluonnoksen mukaisella sääntelyllä ei kuitenkaan päästä tavoitteisiin, EOAK:n mukaan kyllä osin.
- Esitysluonnoksen mukainen sääntely on perusoikeusherkkää mm. suhteessa perustuslain 19 §:ään, jossa säädetään jokaisen oikeudesta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon sekä säädetään julkisen vallan velvollisuudesta turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Tämän jännitteen huomioivat lausunnossaan EOAK, YVV, IOK ja OKV
- OKV: "kysymys on siitä, täyttävätkö ehdotukset määrärahasidonnaisen ensisijaisen lainsäädännön ja toissijaisesti sovellettavan vammaispalvelulain suhdetta koskeviksi säännöksiksi esityksen mukaan muotoiltuina perusoikeuksia toteuttavan lainsäädännön tarkkarajaisuudelle, täsmällisyydelle ja selkeydelle sekä ymmärrettävyydelle lain soveltajien ja oikeuksien haltijoiden kannalta asetettavat vaatimukset ja turvaako ehdotettu sääntely riittävästi perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaiset riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut, 6 §:n mukaisen yhdenvertaisuuden sekä vammaisyleissopimuksen mukaiset vammaisoikeudet."

Poimintoja esitysluonnoksesta annetuista lausunnoista (4/4)

- YVV: ”Esitysluonnoksessa mainitaan, että yleinen yhdenvertaisuusperiaate ja normalisuusperiaate palveluita järjestettäessä edellyttää, että palvelun käyttäjä maksaisi maksullisiksi säädetyistä palveluista niistä määrättäväksi tulevan asiakasmaksun. Valtuutettu toteaa, että esityksessä ei ole tältä osin kuvattu oikein tosiasiallisen yhdenvertaisuuden käsitettä. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää, että ihmisten erilaiset lähtökohdat ja mahdollisuudet yhteiskunnassa tunnistetaan ja eriarvoisuutta pyritään aktiivisesti poistamaan erilaisin toimenpitein.”

Lakiuudistuksen seuraavat vaiheet

- Uusi vammaispalvelulaki tulee voimaan 1.1.2025 joko 1.3.2023 hyväksytyllä soveltamisalasäännöksellä tai muutetulla soveltamisalasäännöksellä, jos eduskunta hyväksyy sitä koskevan hallituksen esityksen.
- Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syyskuussa 2024.

Uuden vammaispalvelulain keskeinen sisältö

Lain peruslähtökohtia

- **Diagnoosineutraalisuus.**
- **Ei ikärajoja** (ikääntymisrajaus poistettiin).
- **Asiakaslähtöisempi asiakasprosessi**, jossa lapsiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.
- Lain mukaiset erityispalvelut turvataan edelleen pääosin **subjektiivisina oikeuksina**.
- StV totesi lisäksi mietinnössään, että hyvinvointialueiden tulisi käyttää kehitysvammaisten ja autismikirjon henkilöiden **elämänmittaisia, välttämättömiä palveluita järjestäessään** ensisijaisesti ulkoisten sopimuskumppanien kanssa **kestäviä järjestämistapoja**, kuten henkilökohtainen budjetointi, yksilöllinen maksusitoumus tai palveluseteli → sovellettava yhdenvertaisesti.

Lain tarkoitus (1 §)

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on:

- 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa
sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
- 2) tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 3) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Lain tarkoituksen tulee ohjata sen soveltamista.

Asiakasmaksut

- Uuden vammaispalvelulain mukaiset palvelut ovat edelleen **maksuttomia** lukuun ottamatta
 - palveluihin liittyvää kohtuullista täyttä ja osittaista ylläpitoa (pl. VPL:n perusteella järjestettävä ap-/ip-toiminta),
 - kuljetuspalveluiden omavastuita sekä
 - vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävää maksua.
- Päivätoimintaan (25 §) ja kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaan (27 §) pääsemiseksi tarpeelliset kuljetukset säädettiin maksuttomiksi alun perin ehdotetusta poiketen.
- Tärkeää silti huomioda velvollisuus tarvittaessa alentaa tai poistaa toimeentuloa vaarantavia asiakasmaksuja (sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 11 §)
- Uuden vammaispalvelulain soveltamisalasäännökseen ehdotettu asiakasmaksujen alentamista koskevaa ns. suojasäännöstä: ”Sen lisäksi mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:ssä on säädetty maksun perimättä jättämisestä tai määrätyn maksun alentamisesta, ensisijaisen lainsäädännön mukaan järjestetyistä palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä, perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu estää tai vaikeuttaa oleellisesti vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen.” (ehdotettu 2 § 5 mom.)
 - Suojasäännöksen oikeudellinen merkitys on kyseenalainen, ja on lain systematiikan kannalta erikoista, että säännös olisi VPL:ssä

Asiakaslähtöisempi asiakasprosessi

- Pohjana STM:n osallisuustyöryhmän loppuraportti, jonka lausuntokierros oli alkuvuodesta 2021.
- Säännökset pääosin sosiaalihuoltolaissa (4 luku) ja sosiaalihuollon asiakaslaissa, mutta niitä täydentävät VPL 3-5 §:t vammaisen henkilön osallistumisen ja osallisuuden tukemisesta, palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta sekä päätöksenteosta ja palveluiden toteuttamisesta.
- Vammaisen henkilön osallisuutta tuettava asiakasprosessissa, tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa, ja vammaisen lapsen osallisuuden tukemiseen kiinnitettävä erityistä huomiota. (3 §)
- Vammaisen henkilön palveluita koskevat päätökset tehtävä siten, että ne ovat voimassa toistaiseksi, ellei henkilön oma etu, yksilöllinen tilanne tai palvelun luonne edellytä määräaikaista päätöstä. (5 §)

Aiempaa lapsilähtöisempi vammaispalvelulainsäädäntö

- Pohjana YK:n vammaissopimus ja lapsen oikeuksien sopimus.
- Lapset huomioitiin jo valmistelussa: kunkin pykälän osalta tehtiin erillinen arviointi, edellyttääkö lapsen oikeuksien toteutuminen erityisiä säännöksiä, ja tarpeellisiksi katsotut erityissäännökset otettiin mukaan lakiin.
- Lapsen asumisen tukea koskevaa sääntelyä täsmennettiin ja täydennettiin valiokuntakäsittelyssä merkittävästi.
- Lasten huomioimisessa kaikkiaan suuri parannus verrattuna nykyiseen vammaispalvelulainsäädäntöön, vaikka joitakin puutteitakin on.
 - Esim. vuoroasuvat lapset huomioidaan vain esteettömän asumisen tuen pykälässä, eikä kaikissa tärkeissä pykälissä perusteluineen huomioida erikseen lapsia, vaikka olisi ollut tarpeen (esim. tuettu päätöksenteko ja vaativa moniammatillinen tuki).
- Ehdotetun soveltamisalasäännöksen (2 § 3 mom.) mukainen kriteeri ”**välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve**” voinee hyväksytyksi tullessaan jossain määrin vaikeuttaa myös lasten mahdollisuuksia saada vammaispalveluita.

VPL:n mukaiset erityispalvelut (6 §)

- Valmennus (läheisille osin määrärahasidonnainen)
- Henkilökohtainen apu
- Erityinen osallisuuden tuki
- Tuettu päätöksenteko
- Vaativa moniammatillinen tuki
- Asumisen tuki
- Lapsen asumisen tuki
- Esteettömän asumisen tuki
- Lyhytaikainen huolenpito
- Päivätoiminta
- Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta
- Liikkumisen tuki
- Taloudellinen tuki (määrärahasidonnainen)
- Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle
- Muut lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeelliset palvelut ja tukitoimet (määrärahasidonnainen)

Valmennus (7 §) 1/2

- **Vammaisella henkilöllä on oikeus saada valmennusta**, jos hän tarvitsee tukea:
 - oppiakseen uusia tai vahvistaakseen olemassa olevia itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja taikka
 - toimiakseen elämässään tapahtuvassa muutostilanteessa tai valmistautuakseen tällaiseen tilanteeseen.
 - Edellytyksenä lisäksi, että vastaavaa valmennusta ei ole mahdollista saada lääkinnällisenä kuntoutuksena.
- Palvelun **tarkoituksena** on vahvistaa vammaisen henkilön itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja ja parantaa hänen toimintakykyään elämän muutostilanteissa.
 - **Itsenäisessä elämässä tarvittavia taitoja** esim.: kommunikation ja vuorovaikutuksen taidot, teknisten laitteiden ja digisovellusten käyttö, ympäristön hahmottaminen ja liikkuminen erilaisissa toimintaympäristöissä, ajan hahmottaminen, kodinhoidon suunnittelu ja toteutus, asiointi, rahankäyttö ja muut vastaavat toiminnot.

Valmennus (7 §) 2/2

- **Tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu**, johon sisältyy:
 - 1) Tiedollisten ja toiminnallisten taitojen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittelu
 - 2) Viittomakielen opetus tai puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiokeinojen käytön ohjaus
 - 3) Vammaisen henkilön toimintakyvyn, toimintaympäristön tai perhetilanteen muuttuessa taikka muissa vastaavissa elämän muutostilanteissa annettava tuki.
- **Perheellä ja muilla läheisillä henkilöillä oikeus** saada osana vammaisen henkilön palvelua viittomakielen opetusta ja puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käytön ohjausta sekä valmennusta muutostilanteiden tukemiseksi, jos se on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi.
 - Muuta valmennusta myönnetään perheelle ja läheisille harkinnanvaraisesti.

Valmennuksen toteuttaminen (8 §)

- Valmennuksen tavoitteet, sisältö, tarvittava määrä ja toteutustapa arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa.
- Päätökseen kirjattava valmennuksen sisältö, määrä ja toteutustapa ottaen huomioon vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjatut yksilölliset tarpeet ja oma näkemys tarvittavasta valmennuksesta sekä sen tavoitteista.
- Valmennus tarvittaessa suunniteltava ja toteutettava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon, erityisesti kuntoutuksen, sekä opetuksen ammattilaisten kanssa.
- Palvelun järjestäjän ja tuottajan seurattava tavoitteiden toteutumista.
- Valmennusta voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua.

Henkilökohtainen apu (9 §)

- Välttämättä ja toistuvasti tarvittavaa toisen henkilön apua päivittäisiin toimiin, työhön tai opiskeluun tai vuorovaikutukseen, vapaa-ajan toimintaan tai yhteiskunnalliseen osallistumiseen (kuten nykyisin).
- Tarkoitus, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu yhdenvertaisesti muiden kanssa niissäkin tilanteissa, joissa hän tarvitsee toisen henkilön apua.
- Apuun voi sisältyä avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, joihin olisi saatava tarvittava ohjaus.
- Nykyisin tavoin on kyse avusta toimiin, jotka henkilö tekisi itse, jos vamma ei olisi esteenä.
- Avun määrä pysyy ennallaan: muihin tarkoituksiin apua tulee saada tarpeen mukaan ja vuorovaikutukseen, vapaa-ajan toimintaan ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen väh. 30 h/kk, jollei pienempi määrä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avun tarvetta.

Voimavararajaus

- Rajauksen säilyttämistä perustellaan sillä, että YK:n vammaissopimus edellyttää kaikille sopivia vaihtoehtoja, eikä henkilökohtainen apu vastaa parhaalla mahdollisella tavalla kaikkien vammaisten henkilöiden tarpeisiin.
- Avun myöntämisedellytyksenä on, että vammainen henkilö kykenee itsenäisesti tai tuettuna muodostamaan ja ilmaisemaan tahtonsa avun sisällöstä.
 - Kynnyksen on tarkoitus pääosin vastata KHO:n nykyistä käytäntöä ja siten olla varsin matala.
 - Perustelut olennaiset: esim. ”valitsemaansa kommunikaation keinoa käyttäen”, ei enää mainita hoidon, hoivan, ohjauksen ym. tarpeita perusteina avun epäämiseen, sekä nimenomaisesti tuotu esiin apua voitavan tarvita myös valvontaa varten.
- ”Voimavarattomien” asiakkaiden itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutuminen turvattava perusteluiden mukaan muilla palveluilla, erityisesti erityisellä osallisuuden tuella.
 - Asiakas valitsee, mitä palvelua hän haluaa hakea.

Henkilökohtaisen avun toteutus ja työnantajamalli (10-11 §)

- Hyvinvointialueella oltava käytössä nämä avun tuottamistavat: oma tuotanto tai ostopalvelu, palveluseteli ja työnantajamalli → valittava sopiva huomioiden vammaisen henkilön mielipide, elämäntilanne ja asiakassuunnitelmaan kirjattu avun tarve.
 - Palvelusetelin arvon riitettävä myönnetyn avun hankkimiseen.
- Perheenjäsen voi erityisestä syystä toimia avustajana, jos se on vammaisen hlön edun mukaista (nyk.: erityisen painava syy).
- Sijaisjärjestelyiden toteutustavat avustajan poissaolon varalta on kirjattava asiakassuunnitelmaan ja palvelupäätökseen.
- Avustamisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset on korvattava avunkäyttäjälle.
- Työnantajuus edellyttää suostumusta sekä kykyä vastata työnantajan velvollisuuksista.
 - Alaikäisen lapsen huoltaja tai vammaisen henkilön edunvalvoja voi toimia asiakkaan puolesta avustajan työnantajana.

Erityinen osallisuuden tuki (12 §)

Oikeus saada, jos vammaisen hlö tarvitsee yksilöllisesti toteutettua *toisen henkilön tukea* voidakseen

- päästä vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa tai
- osallistuakseen vapaa-ajan toimintaan sekä
- ollakseen osallisena vuorovaikutuksen tai vapaa-ajan tilanteissa.

Väh. 30 tuntia kuukaudessa, jos hlö ei hae vähemmän (voimaantulo portaittain: väh. 10 h 1.1.2025, 20 h 1.1.2026, 30 h 1.1.2027 alkaen)

- Tarkoituksena on turvata osallisuus ja osallistuminen myös silloin, jos vammaisen henkilö ei pysty tuettunakaan muodostamaan ja ilmaisemaan tahtoaan avun sisällöstä tai henkilökohtainen apu ei ole sopiva palvelu.
- Sisältää ohjauksen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja mielekkään vapaa-ajan toiminnan löytämisessä ja toteuttamisessa.

Erityisen osallisuuden tuen toteuttaminen (13 §)

- Tuen antajana ensisijaisesti sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö tai muun soveltuvan tutkinnon suorittanut.
- Toissijaisesti muu osaamisensa puolesta tehtävään sopiva.
- Vammaisen henkilön omaa tahtoa ja toivomuksia selvitettävä niin tarkkaan kuin mahdollista. Tuen antaja voi silti ehdottaa tekemisiä tai päättää kokeiltavasta toiminnasta, jotta syntyisi kokemuksia mieluisasta tekemisestä.
- Muiden palvelujen saaminen ei ole este saada erityistä osallisuuden tukea, pl. henkilökohtainen apu.

Tuettu päätöksenteko (14 §) 1/2

- Oikeus saada **erillisenä palveluna toteutettavaa tuettua päätöksentekoa**, jos vammaisen henkilö tarvitsee tukea voidakseen tehdä omaa elämäänsä koskevia merkittäviä, muita kuin jokapäiväiseen elämään kuuluvia, päätöksiä.
- **Vammaisen henkilön oma näkemys** tulee huomioida, kun arvioidaan päätöksen merkittävyyttä.
- **Muissa kuin merkittävissä päätöksentekotilanteissa** päätöksenteon tuki osana muita palveluita silloin, kun se soveltuu palvelun luonteeseen.

Tuettu päätöksenteko (14 §) 2/2

- Tarkoituksena tukea vammaista henkilöä siten, että hän **voi tehdä ja toteuttaa itse omaa elämänsä koskevia päätöksiä.**
- Tuettu päätöksenteko **sisältää päätöksentekoprosessissa tarvittavan tuen:**
 - Tiedon hankkimisessa, asioiden ymmärtämisessä, päätös- tai toimintavaihtoehtojen ja niiden vaikutusten arvioimisessa, oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa, päätösten tekemisessä ja toteuttamisessa sekä muissa vastaavissa toiminnoissa.
- **Tukihenkilö ei saa ottaa kantaa** asioihin **tai päättää** asioita vammaisen henkilön **puolesta.**
- Jos vammaisen henkilö on kykenemätön valvomaan etuaan taikka huolehtimaan itseään tai varallisuuttaan koskevista asioista, jotka eivät muuten tule asianmukaisesti hoidettua, hänelle on haettava holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettu edunvalvoja.

Tuetun päätöksenteon toteuttaminen (15 §)

- Tuetun päätöksenteon tarve arvioitava yhdessä vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa sekä kirjattava asiakassuunnitelmaan (koskee myös osana muita palveluita annettavaa tuettua päätöksentekoa).
- Erillisenä palveluna toteutettavan tuetun päätöksenteon sisältö, määrä ja toteutustapa kirjattava päätökseen.
- Asiakkaan palvelukokonaisuudesta vastavan sosiaalihuollon ammattihenkilön varmistettava, että tukihenkilö:
 - Ymmärtää tuetun päätöksenteon tarkoituksen
 - Omaa riittävän osaamisen vammaisen henkilön tarpeisiin nähden
 - On riippumaton suhteessa päätöksenteon kohteena olevaan asiaan.
- Vammaisen henkilön on mahdollisuuksien mukaan voitava osallistua tukihenkilön valintaan.

Vaativa moniammatillinen tuki (16 §)

Vammaisella henkilöllä oikeus vaativaan moniammatilliseen tukeen, jos:

- 1) hänen osallisuutensa taikka itsemääräämisoikeutensa tai muiden perusoikeuksiensa toteutumisen tukeminen edellyttää erityistä ammatillista osaamista ja yhteistyötä;
- 2) hänellä on vaikeita vammaan liittyviä kommunikoinnin, sosiaalisen vuorovaikutuksen tai käyttäytymisen haasteita, joiden johdosta hänen tai muiden henkilöiden ihmisarvo, terveys tai turvallisuus on uhattuna; **tai**
- 3) hänen perusoikeuksiinsa kohdistuvien rajoitustoimenpiteiden käytön taustalla olevien syiden selvittäminen ja rajoitustoimenpiteiden käytön ennaltaehkäisy ja vähentäminen edellyttävät moniammatillista tukea.

- Tukea antaa vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä tarvittaessa pitkäkestoisestikin.
- Sisältää myös vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen edellyttämät terveydenhuollon tutkimukset.
- Tulee järjestää ensisijaisesti vammaisen henkilön kotiin tai muuhun omaan toimintaympäristöön.

Vaativan moniammatillisen tuen toteuttaminen (17 §)

Sisällöstä, määrästä ja toteuttamistavasta päätettäessä on otettava huomioon

- vammaisen henkilön kommunikointikeino,
- asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve ja toivomukset sekä
- elämäntilanne, jossa vammaisen henkilö tarvitsee tukea.

Hyvinvointialueella on oltava alueella tarvittava määrä *vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmiä*, joissa on riittävä lääketieteen, psykologian, sosiaalityön, vuorovaikutuksen ja muu asiantuntemus. Asiantuntijat määräytyvät yksilöllisen tuen tarpeen ja tilanteen vaativuuden mukaan.

Asumisen tuki (18 §) 1/3

- Vammaisella henkilöllä oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee **apua tai tukea voidakseen hoitaa päivittäiset toimensa** (= tavanomaisen elämän toimet, joita ihmiset elämässään tekevät joka päivä tai harvemmin, mutta kuitenkin toistuvasti tietyin väliajoin).
 - Avun ja tuen tarve voi olla jatkuvaa ja runsasta, tai vähäisempää, välttämätöntä tarvetta. (StVM 52/2022 vp., s. 24)
- **Tarkoituksena mahdollisimman itsenäinen asuminen** silloinkin, kun henkilö tarvitsee apua tai tukea asumisessa.
- Sisältää tarvittavan avun ja tuen päivittäisten toimien lisäksi **vuorovaikutuksessa** ja **osallisuudessa** sekä niissä **itsehoitoa vastaavissa toimenpiteissä**, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon ja pitkäaikaisen sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon (perehdytys ja ohjaus näihin terveydenhuollon vastuulla).
- Asumisen tukeen liitettävä tarvittaessa terveydenhuoltolain mukaisia palveluita (esim. kotisairaanhoidoa) taikka sosiaalihuoltolain ja muiden lakien perusteella järjestettäviä palveluita -> yksilöllinen palvelukokonaisuus.

Asumisen tuki (18 §) 2/3

- Asumisen tuki **voidaan järjestää yksittäiseen asuntoon tai ryhmämuotoisesti toteutettuun asumiseen.**
- Asumisen tukea järjestettävä yksilöllisen tarpeen mukainen määrä **ensisijaisesti henkilön toivomalla toteuttamistavalla** (vrt. vammaissopimus 19 art.)
 - YK:n vammaiskomitean ratkaisu 7.4.2022: myös tukea päätöksentekoonsa tarvitsevien ihmisten tulee voida syrjimättä saada asumisen tuki itse valittuun kotiin (tarpeiden mukaan eli tarvittaessa myös 24/7).
- Toteutettava siten, että **itsemääräämisoikeus, osallisuus ja yksityisyys** toteutuvat.
- Asumisen tuen **sisältö, määrä ja toteuttamistapa on kirjattava päätökseen.**

Asumisen tuki (18 §) 3/3

- Palvelun toteuttamistapoja ei määritellä yksityiskohtaisesti
 - Perustelut: voitaisiin toteuttaa esim. henkilökohtaisen avun, asumisen tuen työntekijöiden, kotipalvelun tai kotihoidon avulla taikka näitä yhdistelemällä, ja kokonaisuuteen voisi kuulua myös omaishoidon tuki. Asumisen tuen mahdollistettava muuttaminen laitoksesta kotiin turvallisesti.
- Asumisen tuki voidaan järjestää yksittäiseen asuntoon tai ryhmämuotoisesti toteutettuun asumiseen
 - Voitaisiin järjestää eri asumismuotoihin: henkilön tavalliseen yksityisasuntoon, useamman henkilön yhteiseen asuntoon, normaalin asuntokannan seassa olevaan useista asunnoista koostuvaan asuntoryhmään tai asuntojen verkostoon, joka koostuu erillisistä asunnoista, tai ryhmäkotiin.
 - Järjestettäisiin yksilöllisen tarpeen mukaisesti asumismuodosta riippumatta.
 - Asunnot tulisi integroida normaaliin asuntokantaan ja välttää erityisryhmäkeskittymien syntymistä.
 - Myös ryhmämuotoisessa asumisessa asukkaan käytössä oltava asunto, joka käsittää asunnon tunnuspiirteet.

Asumisen tuen maksut

- Asumisen tukeen sisältyvät palvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulakiin tehtyjen muutosten mukaan maksuttomia lukuun ottamatta **ylläpitoa** (= vammasta riippumatta aiheutuvat muiden palveluiden, tarvikkeiden ja välineiden kustannukset).
 - Ylläpidosta voi periä kohtuullisen maksun, samoin kuin asumisesta, jos henkilö ei maksa siitä itse erikseen.
- Asiakasmaksulaissa ei säädetä minimikäyttövarasta vammaispalvelulain perusteella myönnettyjen asumisen tuen palveluiden osalta.

Lapsen asumisen tuki (19 §)

- Tarkoitus turvata lapsen mahdollisuus asua kotona oman perheensä kanssa.
 - Vrt. YK:n vammaissopimuksen 19 artikla ja sitä koskeva yleiskommentti nro 5, jonka mukaan ko. artiklan ydintä vammaisen lapsen osalta on lapsen oikeus kasvaa perheen kanssa omassa kodissa.
- Vammaiselle lapselle perheineen on järjestettävä sellainen asumisen tuki, joka mahdollistaa lapselle hänen ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa nähden tarpeellisen hoidon ja huolenpidon, osallisuuden sekä turvallisen kasvuympäristön.
- Lapsen ja perheen tarvitsemia **palveluita järjestettävä tarvittaessa vuorokaudenajasta riippumatta.**

Lapsen asumisen tuki (19 §)

- Lapsen asumisen tuen järjestäminen **kodin ulkopuolella mahdollista vain, jos kotona asuminen ei ole mahdollista sinne järjestetystä yksilöllisestä avusta ja tuesta huolimatta.**
- **Huoltajat tekevät hakemuksen**, ja sosiaalityöntekijä arvioi yhteistyössä huoltajien kanssa, miten lapsen asumisen tuki voidaan järjestää lapsen edun mukaisesti.
- **Lapsen mielipiteen selvittämisessä** noudatetaan, mitä 20 §:ssä säädetään.
- Järjestetään **perhehoitona tai enintään 7 lapsen ryhmäkodissa** (maksimimäärästä voidaan poiketa vain, jos lapsen etu edellyttää).
- Lapsen asumisen **tuki järjestettävä niin, että sillä tuetaan lapsen ihmissuhteita**. Kiinnitettävä erityistä huomiota ihmissuhteiden jatkuvuuteen ja lapsen oikeuteen pitää yhteyttä hänelle läheisiin henkilöihin.
- **Maksuista** säädetään asiakasmaksulaissa (734/1992): max. 500 e/kk.

Lapsen mielipiteen selvittäminen päätettäessä lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella (20 §)

- Selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla.
- Mielipide selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille.
- Lapsella oikeus saada tarvittaessa tukea mielipiteen muodostamiseen ja ilmaisemiseen sekä käyttää itselleen soveltuvaa kieltä tai kommunikointikeinoja.
- Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö kirjattava lapsen asiakasasiakirjoihin.
- Mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos tämä vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai olisi ilmeisen tarpeetonta.
- Lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

Lapsen sivistykselliset oikeudet lapsen asuessa kodin ulkopuolella (21 §)

- Lapsen asiakassuunnitelmaan kirjattava, miten hänen varhaiskasvatuksensa, perusopetuksensa, oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu koulutus tai muu opetus järjestetään lapsen asuessa kodin ulkopuolella.
- Sosiaalityöntekijän on yhdessä lapsen huoltajan kanssa tehtävä yhteistyötä opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.
- Myös lapsen hoidosta ja kasvatuksesta kodin ulkopuolella vastaavalla henkilöllä yhteistyövelvoite opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.

Esteettömän asumisen tuki (22 §)

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada **kohtuullinen tuki** esteettömään asumiseen, jos hän tarvitsee sitä välttämättä voidakseen asua vakituksessa asunnossaan.
- Hyvinvointialueen on järjestettävä tukea:
 - 1) asunnon muutostöihin;
 - 2) esteiden poistamiseen asunnon välittömästä lähiympäristöstä;
 - 3) esteettömän asumisen mahdollistaviin välineisiin ja muihin teknisiin ratkaisuihin;
 - 4) esteettömän asumisen suunnitteluun.
- Lisäksi hyvinvointialue voi antaa välineitä ja muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta henkilön käyttöön.
- Voidaan myöntää vuoroasumistilanteissa molempien vanhempien koteihin.
- Voidaan myöntää erityisen painavasta syystä palveluyksikössä olevaan asuntoon.

Esteettömän asumisen tuen toteuttaminen (23 §)

- Hyvinvointialue voi tuottaa esteettömän asumisen tuen:
 - itse, yhteistoiminnassa muiden hyvinvointialueiden kanssa tai hankkia sen sopimukseen perustuen muilta palvelujen tuottajilta (laki hyvinvointialueesta 9.1 §) TAI
 - myöntämällä vammaiselle henkilölle kohtuullisen korvauksen esteettömän asumisen toteuttamisesta. (VPL 21.1 §)
- Jos vammainen henkilö haluaa itse toteuttaa esteettömän asumisen, hyvinvointialue on suunnitelman saatuaan pyynnöstä annettava hänelle ilman aiheetonta viivytystä arvio korvattavista kohtuullisista kustannuksista.
- Vammaisen henkilön on haettava korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin hyvinvointialueelta kuuden kuukauden kuluessa ensimmäisen kustannuserän syntymisestä.
 - Määräajasta poikettava, jos hakemuksen viivästymiselle on hyväksyttävä syy.
- Esteettömän asumisen tuen sisältö ja toteutustapa kirjattava päätökseen. Vammaisen henkilön hakiessa korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta päätökseen on kirjattava myös korvattavat kustannukset.

Lyhytaikainen huolenpito (24 §) 1/2

- Oman perheen tai muun läheisen kanssa asuvalla vammaisella henkilöllä on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa siten, että hänestä huolehtivat läheiset voivat hoitaa omaan elämäänsä liittyvät velvoitteet (esim. työssäkäynti) ja huolehtia hyvinvoinnistaan (esim. lepo ja virkistys).
 - Lyhytaikaisuus: kerrallaan alle kolme kuukautta
 - Tulee saada myös poikkeuksellisissa/äkillisissä tilanteissa
- Täydentää SHL:n, perusopetuslain ja omaishoidon tuesta annetun lain mukaisia palveluita. Omaishoidon tukena järjestettävät vapaat ovat ensisijaisia lyhytaikaiseen huolenpitoon nähden.

Lyhytaikainen huolenpito (24 §) 2/2

- Myös osana esimerkiksi asumisen tukea turvaamaan sitä, että palvelusta muodostuu vammaisen henkilön tarpeiden mukainen sekä perheen hyvinvointia turvaava kokonaisuus.
- Oikeus saada myös, jos kunta ei järjestä perusopetuslain 48 b §:n perusteella sellaista aamu- tai iltapäivätoimintaa, joka vastaa vammaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.
- Lyhytaikaisena huolenpitona myös koululaisten loma-ajan hoitoa vanhempien työssäkäynnin aikana.

Lyhytaikaisen huolenpidon toteutus

- Toteutettava siten, että palvelu tukee vammaisen henkilön osallisuutta ja itsenäistymistä hänen ikänsä ja kehitysvaiheensa edellyttämällä tavalla.
- Määrän ja toteuttamistavan valinnassa huomioitava vammaisen henkilön avun, tuen ja huolenpidon tarve, perheen kokonaistilanne, turvallisuudesta huolehtiminen, hlön kielelliset ja kommunikaatioon liittyvät tarpeet, vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet: sisältöön kiinnitettävä huomiota!
- Toteutus henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna taikka osana muuta palvelua, mahdollinen myös vammaisen henkilön kotona esim. kotiin annettavana perhehoitona.
- Tarvittavat kuljetukset palveluun saa liikkumisen tukena, josta voi periä kuljetusomavastuun.

Päivätoiminta (25 §)

- Järjestetään alle vanhuuseläkeiän olevalle vammaiselle ihmiselle, joka tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea ja joka ei pysty osallistumaan työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan tai se ei vastaa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa
 - Voi kuitenkin saada päivätoimintaa myös rinnakkain esim. ansiotyön tai työtoiminnan kanssa
 - Voidaan järjestää harkinnanvaraisena palveluna myös vanhuuseläkeiän saavuttaneille
- Päivätoiminnan tarkoitus on tukea vammaisen henkilön sosiaalista vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä toimintakykyä ja omia vahvuuksia
 - Sisältönä esim. liikuntaa, retkeilyä, luovaa toimintaa, yleisiä tiloja ja palveluita hyödyntävää toimintaa, tapahtumia jne. Tavoitteena löytää ratkaisuja vammaisen henkilön osallistumisen haasteisiin ja madaltaa kynnystä osallistua yleisiin palveluihin ja tapahtumiin. Jokaisen mahdollisuuteen kommunikoida kiinnitettävä erityistä huomiota.

Päivätoiminnan matkat (25.3 §)

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat päivätoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa, eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.
 - Tärkeä muutos verrattuna HE:hen, jossa ehdotettiin näiden matkojen olevan omavastuullista liikkumisen tukea, mikä olisi voinut uhata monien vähävaraisten asiakkaiden pääsyä palveluun.

Päivätoiminnan toteuttaminen (26 §)

- Päivätoiminnan on vastattava vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattuihin yksilöllisiin tarpeisiin.
 - Mahdollistettava säännöllinen päivä- tai viikkorytmi ja riittävä lepo.
 - Sisältö, määrä ja toteuttamistapa kirjattava päätökseen.
- Järjestettävä 5 päivänä viikossa, ellei pienempi määrä riitä vastaamaan vammaisen henkilön tarpeisiin.
- Toteutus henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna tai osana muuta palvelua
 - Henkilökohtaisena palveluna esimerkiksi silloin, kun sopivia toimintamuotoja ei muuten ole tarjolla tai kun henkilön tai muiden henkilöiden turvallisuus sitä edellyttää.
 - Järjestettävä ensisijaisesti muualla kuin henkilön kotona tai ryhmämuotoiseen asumiseen liittyvissä tiloissa.

Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta (27 §)

- Järjestetään kehitysvammalain 1 §:n mukaan erityishuollon piiriin kuuluvalle henkilölle, jos sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta tai työllistymistä edistävä toiminta ei vastaa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa.
 - Ilman tätä pykälää ainoa vaihtoehto näille ihmisille olisi ollut SHL:n mukainen työtoiminta, joka on harkinnanvaraista, eikä sitä ole ennen järjestetty tälle kohderyhmälle.
- Toiminnan tarkoitus on tukea henkilön toiminta- ja työkykyä sekä edistää hänen pääsyään työelämään.
 - Tukea hlön omille vahvuuksille työelämään osallistumisessa.
- Toimintaan pääsemiseksi tarvittavat matkat on oikeus saada maksuttomasti päivätoiminnan matkojen tavoin.
- Lain soveltamisalan tarkentamisen yhteydessä ehdotetaan lausuntokierroksella olevan esityksen mukaan, että tätä palvelua koskevaan pykälään lisätään viittaus v. 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n 3 momenttiin, jotta kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaan sovelletaan jatkossakin työturvallisuuslainsäädäntöä ja työtapaturma- ja ammattitautilain tiettyjä vakuuttamista koskevia säännöksiä

Liikkumisen tuki (28 §)

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada kohtuullinen liikkumisen tuki, jos
 - hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa
 - eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista liikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.
- Tukea on järjestettävä työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan (SHL), työtoiminnan (SHL) ja muun tavanomaisen elämän matkoihin.
- Tarvittaessa valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin.
- Liikkumisen tuen toteuttamistapa, määrä ja alueellinen laajuus kirjattava päätökseen.

Liikkumisen tuen toteutus (29 §)

- Palvelu voidaan toteuttaa (väh. tavat 1.-3. oltava käytössä)
 1. kuljetuspalveluna
 2. henkilökohtaisen avustajan avulla, jolloin avustajatuntien määrää arvioitaessa tulee ottaa huomioon liikkumiseen käytettävä aika
 3. saattajan avulla
 4. antamalla henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo
 5. myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan taloudellista tukea
 6. muulla soveltuvalla tavalla.
- Toteuttamistapoja voidaan tarpeen mukaan yhdistellä.
- Hyvinvointialue voi antaa käyttöön auton tms. kulkuneuvon tai myöntää sen hankintaan tukea, jos henkilön liikkumisen tarve on runsasta.
- Kuljetuspalvelumatkoja voidaan yhdistellä, jollei siitä aiheudu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tms. kohtuutonta haittaa vammaiselle henkilölle.

Liikkumisen tuen toteutus (29 §)

- Palvelu voidaan toteuttaa (väh. tavat 1.-3. oltava käytössä)
 1. kuljetuspalveluna
 2. henkilökohtaisen avustajan avulla, jolloin avustajatuntien määrää arvioitaessa tulee ottaa huomioon liikkumiseen käytettävä aika
 3. saattajan avulla
 4. antamalla henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo
 5. myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan taloudellista tukea
 6. muulla soveltuvalla tavalla.
- Toteuttamistapoja voidaan tarpeen mukaan yhdistellä.
- Hyvinvointialue voi antaa käyttöön auton tms. kulkuneuvon tai myöntää sen hankintaan tukea, jos henkilön liikkumisen tarve on runsasta.
- Kuljetuspalvelumatkoja voidaan yhdistellä, jollei siitä aiheudu matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tms. kohtuutonta haittaa vammaiselle henkilölle.

Liikkumisen tuen määrä (30 §)

- Välttämätön määrä työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä tukevan toiminnan (SHL), työtoiminnan (SHL), valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin.
- Muun tavanomaisen elämän matkoihin vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa.
- Voi hyvinvointialueen päätöksellä vammaisen henkilön hakemuksesta perustua matkamäärän sijasta euromäärään tai kilometri- ja euromäärään ("matkabudjetti").
- Matkabudjettia määriteltäessä otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon vammaisen henkilön aiemmin liikkumiseen käyttämä kilometri- tai euromäärä ja se, miten nämä vastaavat hlö:n tarpeisiin. Huolehdittava, että oikeus liikkumisen tukeen toteutuu toteuttamistavasta riippumatta. Vammaisella henkilöllä hakemuksesta oikeus siirtyä matkojen määrään perustuvaan liikkumisen tukeen.
- Hyvinvointialue voi vammaisen henkilön hakemuksesta päättää liikkumisen tuen jaksottamisesta korkeintaan 1 v. ajalle.
- Tuetun tai käyttöön annetun auton tai muun kulkuneuvon lisäksi oikeus väh. 24 yhdensuuntaiseen matkaan vuodessa.

Liikkumisen tuen laajuus (31 §)

- Työ- ja opiskelumatkojen laajuutta arvioitaessa on otettava huomioon vammaisen henkilön yhdenvertainen oikeus työntekoon ja opiskeluun sekä vammaisen henkilön yksilöllinen liikkumisen tuen tarve.
- Muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä oman asuinkunnan alueella, oman asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien välillä sekä oman asuinkunnan ja oman elämän kannalta merkittävien kuntien välillä.
- Toiminnallisella lähikunnalla tarkoitetaan lähintä mahdollista kuntaa, josta tarvittava palvelu saatavissa. Oman elämän kannalta merkittävällä kunnalla tarkoitetaan kuntaa, jossa tarve käydä toistuvasti perhe- tai ystävyysuhteen, vapaa-ajan asunnon tai muun vastaavan syyn vuoksi.
- Erityisestä syystä kertaluonteisia muita kuin opiskelu- ja työmatkoja voi tehdä myös muiden em. kuntien alueelle.
- Euromäärään tai kilometri- ja euromäärään perustuvissa matkoissa (matkabudjetti) koko maan alueella.

Taloudellinen tuki (32 §)

- Määrärahasidonnainen: varattava hyvinvointialueella esiintyvää tarvetta vastaavat määrärahat taloudellisen tuen toteuttamiseen.
- Vastaa pitkälti nykyisen VPL:n 9.1 §:ää.
 - Taloudellisena tukena voidaan korvata puolet teknisten ratkaisujen ja muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineiden hankkimisesta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista (mutta välttämättömät ja kohtuulliset muutostyöt kokonaan), kun niitä tarvitaan päivittäisissä toimissa, liikkumisessa, vuorovaikutuksessa tai vapaa-ajan toimissa; näitä ratkaisuja välineitä voidaan myös antaa korvauksetta vammaisen henkilön käyttöön.
 - Hakemus on tehtävä pääsääntöisesti 6 kk sisällä siitä, kun vammaisen henkilö on saanut välineen tai ratkaisun hallintaansa.

Taloudellinen tuki hengityslaitteen varassa elävälle henkilölle 33 §

- Perustuslakivaliokunta piti perustuslain vastaisena heikennyksenä HE:ssä ehdotettua hengityslaittepotilaiden ylläpitokorvauksen poistoa, minkä johdosta lakiin lisättiin tämä pykälä, jonka mukaan hengityslaitteen varassa elävällä henkilöllä on oikeus saada taloudellista tukea 1400 e/kk ylläpitokustannuksiinsa silloin, kun hän ei ole terveydenhuollon laitoshoidossa.
 - Hengityslaittehoitoon perehtynyt erikoislääkäri tekee arvion siitä, onko kyseessä pykälässä tarkoitettu hengityslaitteen varassa elävä henkilö eli henkilö, jonka elämän ylläpitäminen edellyttää henkitorviavanteen kautta toteutettavaa tai muuta pysyvää taikka pitkäaikaista ympärivuorokautisesti laitteen avulla toteutettavaa hengitystukihoitoa.
 - Ensisijaisesti haettava asumistukea/-lisää, joka vähennetään tästä taloudellisesta tuesta.

Muut palvelut ja tukitoimet (34 §)

- Hyvinvointialue voi järjestää myös muita lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittavia palveluita ja taloudellisia tukitoimia (mikä on mahdollista nykyistenkin VPL:n ja KVL:n nojalla).
- Tarkoitus on nykyiseen tapaan korvata voimassa olevassa VPL 9.1 §:ssä säädettyjä ylimääräisiä vaatekustannuksia ja erityisravintokustannuksia.
- Voidaan joustavasti järjestää myös muita (esim. tulevaisuudessa tarpeellisiksi osoittautuvia) lain tarkoituksen (1 §) kanssa sopusoinnussa olevia palveluita ja tukitoimia.

Kehitysvammalain muutokset

- KVL kumotaan muilta osin, mutta sinne jäävät väliaikaisesti voimaan tarvittavat säännökset, jotta voidaan järjestää **tahdosta riippumaton erityishuolto** sekä palvelut, joissa on tarve käyttää KVL 3 a luvun mukaisia **rajoitustoimenpiteitä**.
 - IMO-säädösvalmistelussa ei ehditty tässä aikataulussa säätää lakia, jonne tämä KVL:n sääntely olisi voitu siirtää (kuten oli tarkoitus).
- Hyvinvointialueella tulee olla erityishuoltoa koskevaa päätöksentekoa varten päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä.
 - Edustettuna lääketieteen, psykologian ja sosiaalihuollon asiantuntemus.
- Hyvinvointialueen on KVL:n perusteella huolehdittava tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon tai sitä edeltävään tutkimukseen määrätyn henkilön (maksuttomasta) kuljetuksesta toimintayksiköiden välillä, eikä uudistuva KVL tunne enää mitään muita erityishuollon kuljetuksia.

Erityishuoltoon kuuluvat palvelut

- Kehitysvammalain soveltamisen piiriin (1 §) kuuluvien ihmisten tarvitsemat palvelut järjestetään ensisijaisesti SHL:n, uuden VPL:n ja terveydenhuoltolain perusteella --> ei enää EHO:ja.
 - Erityishuollon tarkoituksena on tukea henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata hänen yksilöllisen tarpeensa ja etunsa mukainen, riittävä ja laadultaan hyvä VPL 16 §:ssä tarkoitettu vaativa moniammatillinen tuki.
- Erityishuoltoon kuuluvat jatkossa vaativa moniammatillinen tuki, joka toteutettaisiin vaativan moniammatillisen tuen yksikössä, tahdosta riippumattoman erityishuollon edellyttämät tutkimukset ja vaativaan moniammatilliseen tukeen liittyvä työtoiminta (SHL/VPL) tai päivätoiminta (VPL).
 - Vaativan moniammatillisen tuen yksikkö: käytettävissä riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan hoidon ja huolenpidon toteuttamista ja seuranta varten (eli nykyisinkin kehitysvammalain 3 a luvussa tarkoitettut yksiköt).
 - Pitkäaikainen asuminen, jossa voi olla tarve käyttää rajoitustoimenpiteitä: asumisen tuen päätös (VPL 18 tai 19 §).
 - Ns. erityishuollon statuspäätös erityishuollon palveluita saaville.

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

- Voimaantulo vuoden 2025 alusta.
- Nykyisten VPL:n ja KVL:n mukaiset palvelupäätökset, ml. EHO:t, ovat voimassa päätökseen merkityn ajan, ellei asiakas toivo sen aiempaa muuttamista uuden lain mukaiseksi tai hänen tarpeensa vaadi päätöksen muuttamista.
 - Kaikkien päätösten tulee olla uuden lain mukaisia kolmen vuoden kuluttua uuden lain voimaantulosta (VPL 42.3 §, KVL 82.4 §); poikkeuksena kuntouttava varhaiskasvatus, jota koskevat päätökset ovat voimassa niihin merkityn ajan ilman mitään maksimiaikaa
- Uusiin palvelutarpeisiin ja uuden lain mukaisten palveluiden järjestämiseen pitää olla valmius vastata heti lain voimaantullessa, eli vuoden 2025 alusta (myös tuettu päätöksenteko!)
 - Erityinen osallisuuden tuki tulee saataville asteittain. Vammaiselle henkilölle on järjestettävä erityistä osallisuuden tukea vähintään 10 tuntia kuukaudessa ennen 1 päivää tammikuuta 2026 ja vähintään 20 tuntia kuukaudessa ennen 1 päivää tammikuuta 2027. Tämän jälkeen palvelua on järjestettävä vähintään 30 tuntia kuukaudessa, ellei asiakas hae tätä pienempää tuntimäärää (uusi vammaispalvelulaki 12.4 § ja 42.1 §).
- Voimaantulosta ja siirtymäsäännöksistä ks. [Tukiliiton Juristi vastaa –teksti](#)
- Ks. Aihepiiristä myös THL:n [Vammaispalvelujen käsikirjasta](#).

Päätöksenteko ja muutoksenhaku

- Vanhan vammaispalvelulain ja kehitysvammalain mukaisia palveluita koskevat hakemukset käsitellään ko. lakien mukaisesti, jos ne on laitettu vireille ennen uuden lain voimaantuloa (uusi VPL 42.2 §, kehitysvammalain uusi 82.3 §).
- Vammais- tai erityishuollon palveluita koskeva muutoksenhakuasia, joka on vireillä uuden vammaispalvelulain voimaantullessa, käsitellään vanhan lainsäädännön mukaisesti (VPL 42.2 §, kehitysvammalaki 82.3 §).
 - → Asiaan sovelletaan vanhaa VPL:a tai KVL:a sellaisena kuin se oli voimassa ennen 1.1.2025.
- Kun VPL- tai KVL-päätös on annettu ennen 1.1.2025, asiakasmaksu / palvelun maksuttomuus määräytyy ennen 1.1.2025 voimassa olleiden asiakasmaksulain säännösten perusteella.
- Ennen 1.1.2025 vireillä ollut asiakasmaksuasia käsitellään loppuun noudattaen ennen 1.1.2025 voimassa olleita asiakasmaksulain säännöksiä.
- Kuten nykyisin, KHO:een valittaminen vaatii myös subjektiivisina oikeuksina turvattujen palveluiden osalta jatkossakin valitusluvan.
 - Tätä pidetty erityisen ongelmallisena, kun sovelletaan uutta lainsäädäntöä, josta väistämättä tarvitaan myös oikeuskäytäntöä (todennäköisesti erityisen paljon, jos soveltamisalan tarkentamista koskeva esitys hyväksytään).

Miten lakia sovelletaan ennen uuden lainsäädännön voimaantuloa?

- Ennen 1.1.2025 nykyisen lainsäädännön mukaisia palveluja voi hakea normaalisti.
 - Myös erityishuolto-ohjelmien laatiminen ja erityishuollon palvelujen myöntäminen jatkuu siihen saakka, kunnes kaikki nykyllä lainsäädännön aikana saapuneet hakemukset tai vireille tulleeiksi kirjatut asiat on käsitelty.
 - Erityishuolto-ohjelmaan haetaan edelleen muutosta aluehallintovirastolta.
- Palvelupäätöksiä ei voi perustella lainmuutoksen ajankohdalla. Pysyvään palveluntarpeeseen järjestetään jatkuvuudeltaan turvatut palvelut (SHL 38 §).
- Myös asiakasmaksujen osalta muutos siirtymäsäännösten mukaisesti, eivätkä maksut muutu automaattisesti 1.1.2025 (esim. aiemmin erityishuoltoon kuuluneet kuljetukset).
- Myös nyt voimassa olevaa vanhaa vammaispalvelulainsäädäntöä on sovellettava sopusoinnussa YK:n vammaissopimuksen kanssa huomioiden mm. perustuslaissa säädetty perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoite (22 §) sekä perusoikeusmyönteisen laintulkinnan periaate.
 - [Juristi vastaa: Onko asumiseensa tukea tarvitsevilla kehitysvammaisella ihmisellä oikeus valita asuinpaikkansa?](#)
 - [Juristi vastaa: Lakimies vastaa: Miten vammaisen lapsen asumista oman perheen kanssa tulee tukea?](#)

Tulevia tapahtumia

Syksyn vammaisoikeuden webinaarit käsittelevät uutta vammaispalvelulakia kehitysvammaisten ihmisten näkökulmasta:

- 24.9. klo 15-17
- 5.11. klo 15-17
- 10.12. klo 15-17

Vammaisen lapsen oikeus kotiin ja lapsuuteen.

Seminaari Tulppaanitalossa keskiviikkona 9. lokakuuta klo 9-16

kts. <https://www.tukiliitto.fi/tapahtuma/vammaisen-lapsen-oikeus-kotiin-ja-lapsuuteen-seminaari-tulppaanitalossa/>

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

www.tukiliitto.fi

